

MAJETKOVÉ VKLADY DO NADACÍ A NADAČNÍCH FONDŮ

IVO TELEC

V předloženém příspěvku věnuji stručnou pozornost aktuálním zvláštnostem majetkových vkladů do nadací a nadačních fondů, jak vyplývají ze zákona č. 227/1997 Sb., o nadacích a nadačních fondech a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů (zákon o nadacích a nadačních fondech). Majetkové vklady mají v tomto případě své zásadní opodstatnění, protože jak nadace, tak i nadační fondy jsou právními osobami fondovými, jejichž právní podstatou je majetkový substrát, který musí mít již při svém zřízení. Jinak by ani nebylo co účelově sdružit.

Ustanovení § 6 odst. 2 cit. zák. č. 227/1997 Sb. upravuje správu majetkových vkladů do nadace nebo nadačního fondu, a to po omezenou dobu do vzniku nadace nebo nadačního fondu jako právnícké osoby. Z tohoto ustanovení vyplývá povinnost ustanovit ve zřizovacím právním aktu osobu, pověřenou tímto zřizovacím právním aktem správou majetkových vkladů do nadace nebo nadačního fondu.

Zákon hovoří pouze o „osobě“ jako o správci vkladů. Zákon nehovoří o této osobě pouze jako o osobě fyzické. Nelze proto vyloučit, že určeným správcem vkladů bude právnícká osoba; například banka, zvláště u vkladu peněžitého, ale nakonec i u nepeněžitého, pokud to jeho povaha připouští.

Vyloučeno rovněž není, aby správcem vkladů, byť zákon výraz „správce vkladů“ výslovně nepoužívá, nicméně jej povahově zná, byl některý ze zřizovatelů nadace nebo nadačního fondu, resp. jediný zřizovatel. Z řady důvodů to může být praktické.

Zákon hovoří o správě majetkových „vkladů“ s použitím množného čísla. Majetkový vklad však může být pouze jeden, jde-li o zřízení nadace nebo nadačního fondu jediným zřizovatelem. Platí zde proto výklad *a maiori ad minus*.

Zákon obecně nijak neurčuje, kdo smí být správcem majetkových vkladů a ponechává jeho určení na projevu vůle zřizovatelů. Výjimkou je pouze případ zřízení nadace nebo nadačního fondu závětí, kdy zákon předepisuje, že správcem majet-

kového vkladu je, a to od skončení projednání dědictví do vzniku nadace nebo nadačního fondu, „vykonavatel závěti“, kterou byla nadace nebo nadační fond zřízen. K účelové legislativní zkratce „vykonavatel závěti“ viz § 3 odst. 3.

Závěť ovšem může, co do určení správce majetkového vkladu, stanovit jinak, neboť jde o dispozitivní právní normu. Tzn., že zůstavitel může v závěti určit konkrétní osobu za správce majetkového vkladu, která po jeho smrti nemusí být „vykonavatelem závěti“, jak jej legislativně technicky chápe zmíněná účelová legislativní zkratka.

Zákon neříká, zda se správce majetkových vkladů stává vlastníkem těchto vkladů do doby než vlastnické nebo jiné majetkové právo k nim přejde legálním přechodem (cesi) na nadaci nebo nadační fond; viz § 6 odst. 3. Z povahy věci ovšem vyplývá, že správce majetkových vkladů se nestává jejich vlastníkem. Přínejmenším to vyplývá již z použití slovese „spravovat“ a z jeho zasazení v mluvnickém kontextu zákona, stejně jako z účelu celé legislativní konstrukci správy majetkových vkladů do vzniku příslušné právnícké osoby.

Naopak vyplývá to, že právním úkonem, kterým správce přijal návrh na určení svého správcovství majetkových vkladů, tato osoba převzala závazek opatrovat (spravovat) cizí majetkové vklady (cizí majetek), které jí byly svěřeny pouze do správy na dobu do vzniku nadace nebo nadačního fondu. Tzn., že správce převzal závazek svěřenecké správy (opatrování) cizího majetku „k věrné ruce“, která není, žel, v občanském zákoníku ani ve zvláštním a přednostním zákonu o nadacích a nadačních fondech typově upravena. Není však ani vyloučena. Srov. k tomu německé právní pojetí označované jako *Treuhand* nebo-li „správa k věrné ruce“.

V soudobém českém právním kontextu nelze vyloučit možnost uzavření smlouvy o úschově podle § 747 a násl. obč. zák. mezi zřizovatelem a správcem majetkových vkladů, popř. příkazní smlouvu podle § 724 a násl. obč. zák., resp. dohodu zákonem zvlášť neupravenou, která se řídí ustanovením § 51 obč. zák. ve spojení s § 491 odst. 1 věta druhá a § 491 odst. 2 obč. zák. Vyloučena není ani smlouva o bankovním uložení věci podle § 700 a násl. obč. zák. Spočívá-li majetkový vklad v cenných papírech, může být mezi zřizovatelem a správcem uzavřena některá ze smluv o úschově, správě nebo uložení cenných papírů podle hlavy III zákona ČNR č. 591/1992 Sb., o cenných papírech, ve znění pozdějších předpisů.

Ustanovení § 6 odst. 3 navazuje na odstavce 1 až 2 tím, že stanoví zákonný přechod (legální cesi) závazků zřizovatelů či jediného zřizovatele, resp. osoby označované účelovou legislativní zkratkou jako „vykonavatel závěti“, je-li nadace nebo nadační fond zřízen závětí. Tyto závazky jim vznikly v souvislosti se vznikem nadace nebo nadačního fondu a z moci zákona přecházejí na nadaci nebo nadační

fond dnem jejich vzniku, jímž je den jejich zápisu do nadačního rejstříku. Jedná se o donucující (kogentní) právní normu.

Tento zákonný přechod se týká nejen závazků, takto přijatých, ale vztahuje se i na vlastnická a jiná práva, která vznikla zřizovatelům, resp. „vykonavateli závěti“ (viz jeho účelové označení).

Zákon o nadacích a nadačních fondech je tak zvláštním zákonem ve smyslu § 2 odst. 2 zákona č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění pozdějších předpisů, neboť tento zvláštní zákon stanoví vznik vlastnického nebo jiného věcného práva nadace nebo nadačního fondu k majetkovým vkladům z právního důvodu, jímž je sám tento zvláštní zákon.

Právním důvodem převzetí závazků a nabytí vlastnických a jiných majetkových práv nadací nebo nadačním fondem je jejich zákonný přechod (legální cese). Nedochozí tak k nabytí vlastnictví na základě smlouvy ve smyslu § 133 obč. zák., jde-li o věci, ani o převzetí dluhu na základě písemné smlouvy podle § 531 a násl. obč. zák., jde-li o dluh.

Ustanovení § 6 odst. 3 věta za středníkem sice hovoří o předávací povinnosti správce vkladu vůči vzniklé nadaci nebo nadačnímu fondu. Nejedná se o však o tradici nebo-li o nabytí vlastnictví převzetím věci, jde-li o movitou věc, ani o převzetí dluhu, které by navíc vyžadovalo souhlas věřitele. Je tomu tak proto, že se vůbec nejedná o smluvní převod, nýbrž o přechod z moci zákona (legální cese).

Výraz „předat“ nadaci nebo nadačnímu fondu, který je použit v § 6 odst. 2 větě za středníkem, znamená jen faktické předání věci nebo práva a obdobně dluhu do držby nadace nebo nadačního fondu, čímž se umožní výkon jejich vlastnického nebo jiného majetkového práva, resp. závazku, a to vše již cedovaného na základě zákona. Vlastnickým a podobným majetkovým nabývacím titulem je v těchto případech zákon, a to *in concreto* § 6 odst. 3 zákona o nadacích a nadačních fondech. Dlužníkův výkon předávací povinnosti nemá tedy vliv na vznik vlastnického nebo jiného majetkového práva nadací nebo nadačnímu fondu, pouze předává příslušný předmět do faktické moci vlastníka.

Pokud by dlužník svou zákonnou předávací povinnost nesplnil, mohla by nadace nebo nadační fond vůči němu uplatnit právo na vydání věci do své moci [a vydávací (reivindikační) žalobu u soudu], neboť je vlastníkem z titulu zákona a dlužník jí nebo mu věc neoprávněně zadržuje, čímž do jejího nebo jeho vlastnického práva neoprávněně zasahuje; viz § 126 odst. 1 obč. zák.

Jiný právní výklad, který se objevuje kupříkladu v některých výkladech obdobných ustanovení obchodního zákoníku, by byl nejenže prakticky neschůdný, zvláště s ohledem na nabytí dluhů (závazků), ale přičil by se i jasně díky § 6 odst. 3 věty před středníkem, která zcela srozumitelně používá výraz „přechod“,

nikoli „převod“. Výraz „přechod“ je totiž v legislativním právním jazyce používán pro nakládání s předmětem z moci zákona, oproti nakládání na základě smlouvy, pro něž tento jazyk používá výraz „převod“.

Zákon výslovně a informativně, byť povahově nadbytečně, odkazuje na nedotčení přechodu vlastnického práva k nemovitým věcem, které tvoří majetkový vklad. Zákon i zde používá výraz „přechod“; viz výklad podaný shora.

I v případě nabytí nemovitých věcí, jako majetkového vkladu, nadací nebo nadačním fondem se jedná o nabytí na základě (z moci) zákona (zákonného přechodu). A to i tehdy, jde-li o nemovitosti, které se evidují v katastru nemovitostí České republiky.

Veřejnoprávním důsledkem katastrálním, jde-li o nemovitosti evidované v katastru nemovitostí České republiky, je pak to, že vlastnické nebo jiné věcné právo k těmto majetkovým vkladům do nadace nebo nadačního fondu se zapisuje do katastru nemovitostí České republiky. Jedná se o zápis povinné právní povahy.

Nabytí vlastnictví k nemovitosti legálním přechodem se zapisuje pouze zápisem záznamu údajů o zákonném přechodu práva, nikoli zápisem vkladu vlastnického nebo jiného věcného práva, neboť legální přechod z moci zákona nepodléhá povolovacímu vkladovému řízení katastrálního úřadu. Odlišný stav je tehdy, jde-li o vklad do již vzniklé právnické osoby. K tomu srov. § 33 odst. 1 písm. g) vyhl. č. 190/1996 Sb., kterou se provádí zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem, ve znění zákona č. 210/1993 Sb. a zákona č. 90/1996 Sb., a zákon České národní rady č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky (katastrální zákon), ve znění zákona č. 89/1996 Sb., v pozdějším znění.

Zápis záznamu údajů o přechodu vlastnického nebo jiného věcného práva do nadace nebo nadačního fondu provádí příslušný katastrální úřad na základě listiny vyhotovené rejstříkovým soudem.

Touto listinou je pravomocné usnesení rejstříkového soudu o povolení zápisu nadace nebo nadačního fondu do nadačního rejstříku, které ve výroku (enunciátu) obsahuje i výčet majetku, který tvoří nepeněžitý vklad do nadačního jmění s uvedením jeho popisu a hodnoty, jde-li o nadaci. K tomu viz § 36 odst. 3 cit. vyhl. č. 190/1996 Sb.

Zákonným předpokladem vydání tohoto usnesení rejstříkového soudu je totiž to, že byl zřizovatelem přijat, a to soukromoprávním zřizovacím právním aktem, jeho vkladový závazek k vložení nemovitosti do nadace nebo nadačního fondu. Důkazem o tom je pro rejstříkový soud nejen sám zřizovací právní akt (smlouva, zřizovací listina nebo závěť podle § 3 odst. 1), ale i doklad o převzetí nepeněžitě vkladu, vystavený správcem vkladu, který nepeněžitý vklad opatruje (spravuje) do

doby vzniku nadace nebo nadačního fondu (§ 5 odst. 3 věta první). Z hlediska katastrálního práva je právně významnou listinou až samo pravomocné rozhodnutí rejstříkového soudu o povolení zápisu nadace do nadačního rejstříku, protože to osvědčuje, že došlo k legální cesi nemovitěho vkladu do vlastnictví nadace a kdy se tak stalo, neboť pouze vydání tohoto rozhodnutí umožňuje, aby nadace vznikla a aby dnem vzniku, tj. dnem zápisu do nadačního rejstříku uvedeným v tomto rozhodnutí, na ni ze zákona přešel nemovitý vklad.

K tomu viz § 1 odst. 1 a § 7 cit. zák. č. 265/1992 Sb.

Jde-li o nadační fond, pak je situace poněkud odlišná, a to proto, že nadační fond nemá nadační jmění, do něhož by bylo možno vložit nemovitý vklad. Nadační fond má pouze majetkový vklad do svého majetku, u něhož se do nadačního rejstříku zapisuje – na základě pravomocného usnesení rejstříkového soudu – pouze jeho výše [§ 5 odst. 4 písm. d)], nikoli již výčet a popis nepeněžitěho vkladu, jako je tomu u vkladu do nadačního jmění nadace [§ 5 odst. 4 písm. g)]. Proto takové soudní rozhodnutí nemůže být v případě nadačního fondu samo o sobě (bez další listiny) katastrálně způsobilou listinou k provedení zápisu záznamu údajů o legální cesi nemovitěho vkladu do vlastnictví nadačního fondu ke dni jeho vzniku (tj. ke dni zápisu do nadačního rejstříku).

V tomto případě, a nutno výslovně říci, že pouze v tomto případě, nikoli u nadací, nezbývá, než aby si příslušný katastrální úřad ve smyslu správního řádu opatřil k provedení zápisu záznamu i jinou listinu. Tou je zřizovací soukromoprávní akt (smlouva, zřizovací listina nebo závěť), z něhož je patrný vkladový závazek zřizovatele jako projev jeho vůle a doklad správce vkladu o převzetí nepeněžitěho vkladu, neboť nemovitý vklad ze zákona přechází do vlastnictví nadačního fondu nikoli přímo od zřizovatele, ale děje se tak prostřednictvím správce. I zde je ovšem významné pravomocné usnesení rejstříkového soudu o povolení zápisu nadačního fondu do nadačního rejstříku, neboť tato veřejná listině osvědčuje, že nadační fond vznikl a kdy se tak stalo, tudíž osvědčuje i to, že došlo k legálnímu přechodu nemovitěho vkladu do vlastnictví nadačního fondu a kdy se tak stalo.

Pravomocné usnesení rejstříkového soudu o povolení zápisu nadace nebo nadačního fondu do nadačního rejstříku rejstříkový soud zasílá, rozuměj je povinen zaslat, příslušnému katastrálnímu úřadu k provedení zápisu záznamu údajů o nabytí vlastnictví k nemovitosti legálním přechodem do 30 dnů od právní moci tohoto rozhodnutí; viz § 7 odst. 2 cit. zák. č. 265/1992 Sb.

Nabývá-li nadace nebo nadační fond nemovitost, a to i do nadačního jmění, jde-li o nadaci, v době po svém vzniku na základě smlouvy, pak platí běžný katastrální postup ve věci zápisu vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí České republiky. Má-li jít o nemovitý vklad do nadačního jmění nadace, pak se

bude jednat o darovací smlouvu, což vyplývá ze zákonné struktury nadačního jmění podle § 2 odst. 2 věta druhá; viz komentář. Má-li jít o nabytí nemovitosti do „ostatního“ majetku nadace nebo o nabytí do majetku nadačního fondu, pak se může jednat i o nabytí smlouvou jinou než darovací.

V uvedeném kontextu je zapotřebí obezřetně přistoupit k důvodové zprávě vládního návrhu zákona o nadacích a nadačních fondech. Ta totiž hovoří mj. o tom, že „úprava této materie je převzata z obchodního zákoníku a přizpůsobena organizačněprávní formě nadace“ (nadační fond důvodová zpráva ani sám vládní návrh zákona nezná). V době psaní této důvodové zprávy platilo původní znění § 60 odst. 1 obch. zák., platné před 30. 6. 1996, které neznalo pojem zápisu vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí České republiky na základě „písemného prohlášení vkladatele s úředně ověřeným podpisem“.

Platí, že zákon o nadacích a nadačních fondech nemá ustanovení, které by bylo podobné znění § 60 odst. 1 obch. zák. po 30. 6. 1996.

Ustanovení § 6 odst. 3 výslovně řeší situaci se splacenými či převzatými majetkovými vklady, kdy nadace nebo nadační fond následně nevznikne; například proto, že návrh na zápis do nadačního rejstříku bude pravomocným rozhodnutím soudu zamítnut anebo navrhovatelem vzat zpět či dokonce vůbec nepodán.

V takovém případě zákon výslovně ukládá správci majetkových vkladů povinnost tyto majetkové vklady vrátit zřizovatelům, popřípadě vydat oprávněným dědicům, jde-li o zřízení nadace závětí, a to ve zvláštní zákonné lhůtě bez zbytečného odkladu.

Majetkové vklady se vrací v takovém poměru, resp. podílu, v jakém byly splaceny či převzaty. Vrací-li se majetkový vklad oprávněným dědicům zůstavitele, který zřídil nadaci nebo nadační fond závětí, aniž tato právnická osoba vznikla, vrací se v poměru dědických podílů. Zákon tak sice nestanoví, nicméně to vyplývá z obecné povinnosti zdržet se jednání, jímž by vzniklo oprávněným dědicům či jinému bezdůvodné obohacení.